

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

HUOLTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSA OSALLISUUDESTA PÄIVÄKODISSA

Elina Hautajärvi

Opinnäytetyö
Tammikuu 2019
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

HAUTAJÄRVI, ELINA:

Huoltajien kokemuksia lastensa osallisuudesta päiväkodissa

Opinnäytetyö 47 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Tammikuu 2019

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää huoltajien kokemuksia lasten osallisuudesta päiväkodissa. Tarkoitus oli selvittää huoltajien käsitys osallisuudesta käsitteenä, osallisuuden toteutuminen nykyhetkellä sekä heidän toiveitaan osallisuuden kehittämistä tulevaisuudessa. Opinnäytetyön käsitteinä olivat osallisuus sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin huoltajille jaettuna kyselylomakkeella. Lomakkeessa oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Kaikki lomakkeet jaettiin saman päiväkodin lasten huoltajille, ja vastauksia palautettiin kuusi kappaletta. Lomakkeet analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä sekä teemoittelua.

Huoltajien vastaukset olivat melko yhteneväisiä, ja niissä suhtauduttiin positiivisesti nykytilanteeseen. Lapset pääsevät osallistumaan päiväkodissa mieluisen toimintaan ja lasten kiinnostuksen kohteet on huomioitu toiminnan ideoinnissa. Huoltajat pitävät vastausten perusteella osallisuutta tärkeänä osana varhaiskasvatusta. Myös yhteistyö huoltajien ja työntekijöiden välillä on huoltajien mielestä keskeisessä asemassa, sillä sen avulla saadaan välittämään tietoa lapsen päivästä ja lasta kiinnostavista asioista.

Vastauksissa tuli esille myös kehittämissuhteita koskien lasten osallisuutta. Huoltajat toivovat lisää keskustelu-aikaa työntekijöiden kanssa sekä tasapuolisuutta lasten toiveiden kuunteluun ja toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus tulee ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Asiasanat: osallisuus, yhteistyö huoltajien kanssa, lapsi, päiväkotito

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HAUTAJÄRVI ELINA:

Parents' experiences of children's participation in kindergarten

Bachelor's thesis 47 pages, appendices 7 pages
January 2019

The purpose of this thesis was to find out parents' thoughts about their children's participation in kindergarten. The purpose was to find out parents' perception about participation in general and how it appears at the present and how participation could be improved in future. This thesis covers the concept of participation and cooperation with parents.

This thesis uses qualitative methods in study. Material was collected with a questionnaire that was given to parents. Questionnaire consisted of both open and closed questions. All the questionnaires were given to parents whose children were in the same kindergarten, six questionnaires were returned. Questionnaires were analyzed using content analysis, and answers were separated to different themes.

The answers were alike and there was a positive vibe about the present situation for participation. Children can be involved in enjoyable activities and ideas for those are taken in children's interests. Parents think that children's participation is an important part of early childhood education. Also cooperation between parents and kindergarten workers was seen as a major factor, because cooperation helps transmit information about children's day and things that children are interested in.

There were also some ideas about developing children's participation in the answers. Parents wish for more conversation time with kindergarten workers, and also would like to be more evenhanded about listening to and fulfilling children's wishes. The children's participation has to be taken into consideration when planning or implementing early childhood education.

Key words: participation, cooperation with parents, child, kindergarten

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OSALLISUUS.....	6
2.1	Osallisuuden määritelmä ja tavoitteet.....	6
2.1.1	Shierin osallisuuden tasot.....	9
2.1.2	Hartin osallisuuden portaat	11
2.2	Lasten osallisuus päiväkodin arjessa	12
3	HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ	14
3.1	Huoltajuuden määritelmä.....	14
3.2	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	15
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	17
4.1	Opinnäytteen lähtökohdat ja tarkoitus	17
4.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
4.3	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	18
4.4	Aineiston analysointi	19
5	HUOLTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSA OSALLISUUDESTA PÄIVÄKODISSA	21
5.1	Huoltajien ajatuksia osallisuudesta.....	21
5.2	Huoltajien kokemuksia nykytilanteesta	24
5.3	Huoltajien toiveita osallisuuden kehittämiseksi tulevaisuudessa	28
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	41
	Liite 1. Kirje huoltajille	41
	Liite 2. Suostumuslomake huoltajille.....	42
	Liite 3. Kyselylomake	43

1 JOHDANTO

Lasten osallisuutta on nostettu 2000 -luvulla entistä enemmän esille erilaisilla teoksissa ja julkaisuissa. Sitä on painotettu myös uudistetussa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lasten osallisuus herättää kasvattajissa nykyisin paljon keskustelua; mitä osallisuus oikeasti on, ja miten se toteutuu päiväkodin arjessa. Lasten osallisuus onkin yksi varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteista.

Myös huoltajat ja heidän kanssaan tehtävän yhteistyön tärkeys on osa päivittäistä toimintaa päiväkodeissa. Huoltajien kanssa vaihdetaan kuulumisia lapsesta, sekä yhteistyössä heidän kanssaan tehdään lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen kehityksen tukemisesta on vastuussa niin huoltajat kuin varhaiskasvatuksen henkilökunta.

Osallisuus on ollut minua kiinnostava käsite opintojen alkua ajoista asti, joten halusin ottaa sen osaksi opinnäytetyöprosessiani. Työn ohessa olen myös huomannut huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyden, jonka takia valitsin sen osallisuuden ohella toiseksi käsitteeksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena onkin yhdistää nämä kaksi asiaa; lasten osallisuus sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Tarkastelen kumpaakin asiaa käsitteinä erikseen, sekä analysoin huoltajien vastauksia kokemuksistaan lastensa osallisuuden toteutumisesta päiväkodissa. Kaikkien tutkimukseeni osallistuneiden huoltajien lapset ovat samassa päiväkodissa. Kyselylomakkeen avulla selvitän huoltajien kokemuksia lasten osallisuuden nykytilanteesta, sekä heidän ajatuksiaan sen kehittamisestä tulevaisuudessa.

2 OSALLISUUS

Lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa on ollut yhä enenemässä määrin puhetta, sekä myös uusi opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelma (2016) nostaa lapsen osallisuuden esille, sekä vaatii sen huomioimista päiväkodin arjessa ja toiminnassa. Koska tämän opinnäytteen yhteistyö päiväkotia sijaitsee Tampereella, viitataan tässä kappaleessa myös Tampereen kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelmaan (2017).

Lasten osallisuudesta on olemassa paljon kirjallisuutta, sekä useampi tasomalli. Tässä kappaleessa esittelen kaksi erilaista mallia, Harry Shierin tasomallin sekä Roger Hartin osallisuuden portaat. Koska osallisuus on laaja käsite ja siinä on monia eri ulottuvuuksia, keskityn tässä kappaleessa avaamaan käsitettä yleisellä tasolla.

2.1 Osallisuuden määritelmä ja tavoitteet

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa kaikkia kasvattajia edistämään lasten osallisuutta (Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015, 13). Osallisuus on jokaiselle lapselle omakohtainen kokemus, ja jokainen lapsi ansaitsee tulla osalliseksi päiväkodissa päivittäin. Lapsille osallisuus tarkoittaa sitä, että heillä on mahdollisuus osallistua päiväkodin toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, sekä itse toimintaan. Kieltäytyminen jostain toiminnasta on myös osa lapsen osallisuutta, esimerkiksi onko lapsen pakko osallistua lauluhetkelle, jos hän ei pidä laulamisesta?

Tampereen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsen osallisuudessa on kyse ”*kaikkien ryhmän jäsenten näkemysten huomioimisesta sekä yhteisestä neuvottelusta kaikkia tyydyttävän ratkaisun löytymiseksi yksittäisten lasten toiveiden täyttymisen sijaan.*” (Tampereen kaupunki 2017, 25) Osallisuudessa tulee siis huomioida koko ryhmä, eikä vain yksittäisen lapsen toiveen toteuttaminen. Esimerkiksi toiminnan suunnittelussa voidaan havainnoida lapsia arjessa, ja poimia lasten leikeistä ja tekemisistä teemoja, jotka kiinnostavat lapsia sillä hetkellä. Esimerkiksi jos lapset leikkivät paljon dinosauruksilla, voidaan harjoitella hienomotorisia taitoja leikkaamalla dinosauruksen muotoisia kuvioita, tai liikunnassa voidaan liikkua samalla lailla kuin erilaiset dinosaurukset liikkuvat. Lapset

on kaiken lisäksi hyvä ottaa mukaan materiaalien hakemiseen, sekä kysellä heidän ajatuksiaan toiminnasta mikäli he ovat sen ikäisiä. Lapsia tuleekin siis kuunnella ja havainnoida, jotta toiminta voitaisiin suunnitella vastaamaan lasten mielenkiinnon kohteita sekä toiveita. Osallisuus tulee huomioida pienestä lapsesta lähtien, jokaisen kehityksen mukaan.

Montessorilaisen ajattelun mukaan lasta tulisi auttaa vain sen verran, mitä tarvitsee. (Kettukangas, T. & Härkönen, U. 2014) Lapsen tulisi saada tehdä ja kokeilla mahdollisimman paljon itse ilman aikuisen apua. Aikuinen on toki lapsen tukena, mutta pyrkii olemaan mahdollisimman ”tarpeeton”. Tämä ajattelu on lähellä osallisuuden määritelmää siinä määrin, että lapsi pääsee osalliseksi mahdollisimman paljon ja aikuinen ei tee lapsen puolesta sellaista, johon lapsi itse pystyisi.

Lapsen osallisuudella on monia tavoitteita, muun muassa osallisuudella pyritään vahvistamaan lapsen itsetuntoa, elämän hallinnan ja sen mielekkyyden lisäämistä, osallisuudella ehkäistään syrjäytymistä, sekä kasvatetaan vastuuta. Osallisuudella varmistetaan myös lapsen elämän kannalta mielekkäiden ratkaisujen toteutumista, ja yhteisöön kuulumisen ja yhteisöllisyyden tunteen lisääntymistä. (Järvinen & Mikkola 2015, 14) Lasten osallisuus vaikuttaa siis moneen asiaan, joista on hyötyä lapsen kehitykselle ja tulevaisuudelle. Osallisuuden avulla harjoitellaan sellaisia asioita, jotka vahvistavat lapsen tulevaa elämää ja tietoa siitä, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa.

Lapsen luottamus itseensä ja omiin päätöksiinsä vahvistuu jo päiväkodin perustilanteissa, esimerkiksi pukeutumisessa. (Kettukangas & Härkönen 2014) Lapsi voi saada päättää ikätasonsa mukaan esimerkiksi siitä, haluaako riisua ensin sukat vai housut. Ja laitetaanko pihalle sormikkaat vai tumput. Lapsi oppii havainnoimaan aikuisen avulla pihalla olevaa säätä, ja suhdetta siihen millaiset vaatteet milloinkin olisi hyvä pukea päälle. Aikuisen avulla voidaan myös esimerkiksi pohtia, miksi kuravaatteet on hyvä laittaa kun sataa vettä kaatamalla. Lapsi oppii pohtimaan näin itse syy ja seuraus suhteita asioissa.

Lasten keskinäisiä suhteita voidaan myös vahvistaa osallisuuden avulla, ja lasten välisten suhteiden luominen ja opettelu onkin yksi varhaiskasvatuksen tavoitteita. Lapsia voidaan rohkaista auttamaan kaveria, vaikkapa kaverille voi kääntää paidan oikeinpäin jos kaveri

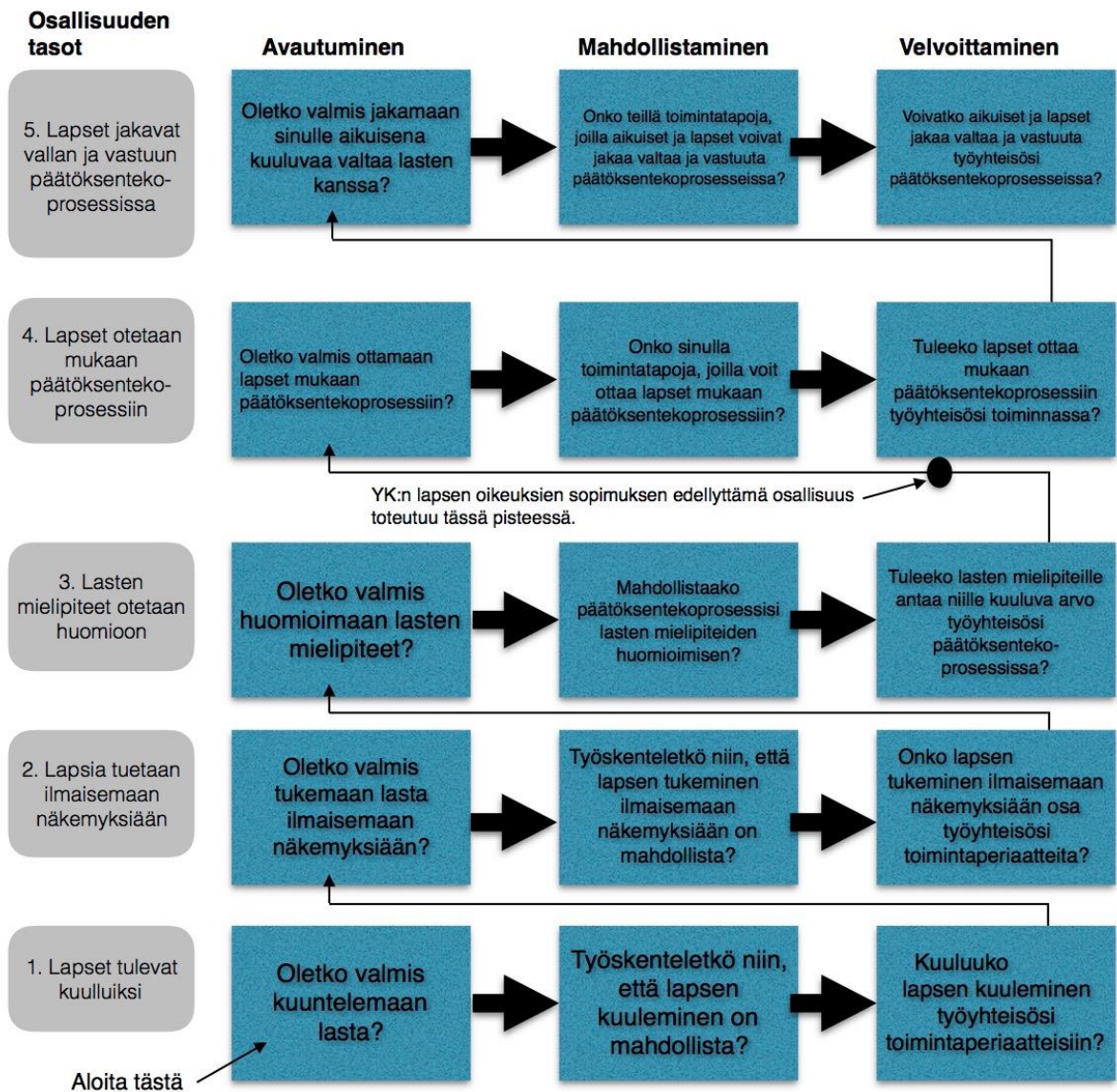
ei osaa. Näin lapsi osallistuu itse toimintaan, eikä aikuista tarvita välikätenä paidan kääntämisessä. Myös lapsen osaamisen tunne vahvistuu, kun hän pääsee auttamaan kaveria.

Osallisuutta ei voidakaan ajatella niin, että se olisi vain lapsen mahdollisuutta osallistua toimintaan. Osallisuus on lapsen omaa kokemusta tapahtuneesta tilanteesta (Leinonen, J. 2014, 18). Kokemus on lapselle positiivinen ja mielekäs, sekä tuottaa lapsessa ilon tunnetta. Juuri tämän takia lapsen olisi tärkeää olla osallinen toimintaan mahdollisimman paljon, jotta hyviä kokemuksia pääsisi syntymään.

2.1.1 Shierin osallisuuden tasot

Harry Shier (2001) on kehittänyt osallisuuden tasot -mallin, joka perustuu Hartin (1992) malliin samasta aiheesta (Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. 54). Shierin malli on kuitenkin yksityiskohtaisempi sekä uudempi, ja antaa konkreettisia vinkkejä varhaiskasvatuksen kentällä työskentelyyn. Kuviossa 1 on suomennettu versio Shierin luomasta osallisuuden tasoista.

Harry Shier

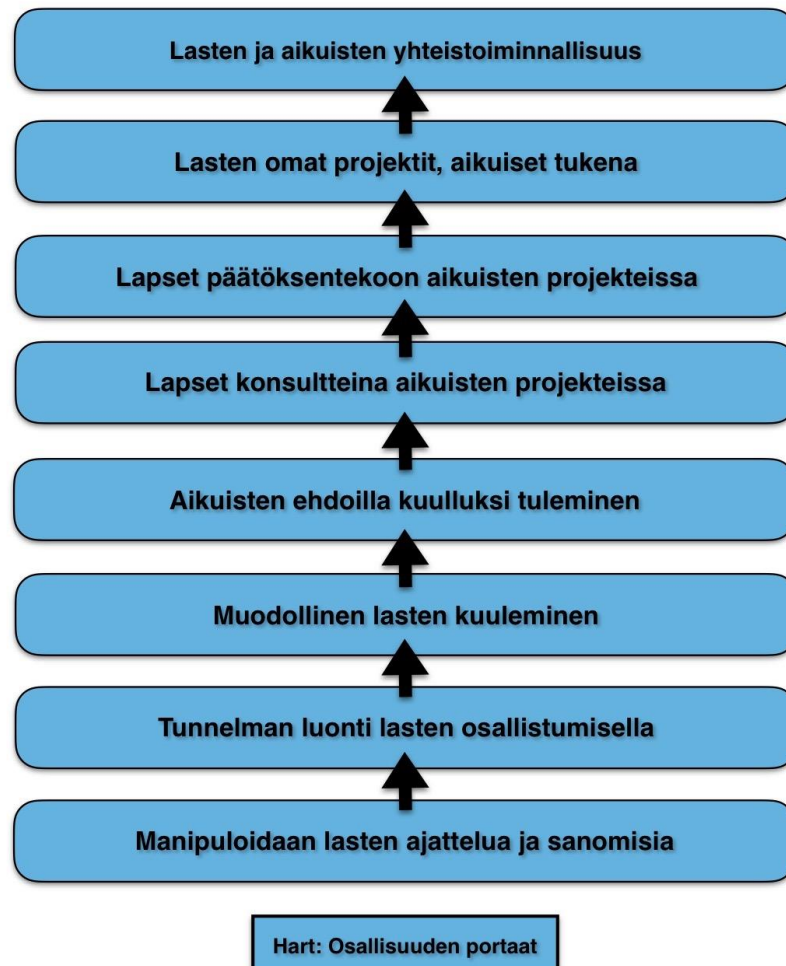
KUVIO 1. Osallisuuden tasot Shier 2001 (Julkaistu englanniksi 2001, Children and Society; suom. Leinonen, J. 2014, 23.)

Shierin yhtenä tavoitteena osallisuuden mallillaan on auttaa työyhteisöjä arvioimaan ja parantamaan lasten osallisuuden toteutumista. Shierin mallissa on 15 erilaista kysymystä, jotka auttavat hahmottamaan nykyistä osallisuuden tilannetta päiväkodissa. Shier kirjoittaa artikkelissaan, että parhaimmat keskustelut saadaan silloin, kun johonkin mallin kysymykseen vastataan ”ei”. Silloin tulee miettiä, ’Mitä tulisi tehdä jotta voisimme vastata ”kyllä”?’ Ja ’Voimmeko tehdä tarpeelliset muutokset?’, sekä ’Olemmeko valmiita seurauksille?’. (Shier 2011, 116.)

Mallin mukaan lasten välttämättömin osallisuus toteutuu siinä pisteessä, kun lasten mielipiteet otetaan huomioon työyhteisön päätöksentekoprosessissa. Tämä on siis vähimmäisvaatimus YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, ja tämän vähimmäisvaatimuksen ylittäminen on suositeltavaa. Ihanteellisin tilannehan olisi, että Shierin mallissa päästäisiin tasolle 5 asti, jossa lapset pääsevät jakamaan valtaa ja vastuuta päätöksenteossa aikuisten kanssa. Shier kuitenkin kirjoittaa, että tasojen 4 ja 5 välinen ero on pieni ja ei niin selvä (Shier 2011, 115). Shier toteaa myös, ettei lapsia voi pakottaa ottamaan vastuuta, mikäli he eivät halua. Eli päätös siitä, ottaako vastuuta vai ei, on osallisuutta. Lapsen ikä ja kehitys tulee myös huomioida tasoilta toiselle siirryttäessä, esimerkiksi alle 3 vuotiaalla ei voi olettaa olevan kehityksensä puolesta kykyä päättää kaikista itseään koskevista asioista ja ottaa niistä vastuuta. Jokaisella lapsella on silti oikeus osallisuuteen, mutta on työntekijöiden vastuu arvioida tilannetta lapsiryhmän mukaan.

2.1.2 Hartin osallisuuden portaavat

Harry Shierin osallisuuden malli pohjautuu tässä esittelemääni Roger Hartin osallisuuden portaisiin (1992). Hart on luonut osallisuuden portaavat vuonna 1992, ja tätä mallia onkin hieman kritisoitu sen suppeuden takia. Kuviossa 2 on esitelty Hartin luoma tikapuumalli lasten osallisuudesta.

KUVIO 2. Hartin osallisuuden portaavat (suom. Turja 2011; Hart 1992)

Hartin mukaan kolmella alimmalla portaalla lapsen osallisuus ei toteudu (1992). Hart on suunnitellut osallisuuden portaavat niin, että mitä ylemmäs portailla pääsee, sitä enemmän vaikuttamisen mahdollisuuksia lapsilla on. Hartin mukaan lapset eivät voi myöskään aina olla korkeimmalla portaalla, vaan tilanteet vaihtelevat lapsesta ja toiminnasta riippuen. Hartin tavoitteena on, että osallisuus koskisi kaikkia, mutta hänen mukaansa nuoret lapset, vanhukset sekä erityisen tuen tarpeessa olevat tarvitsevat erityistä huomiota osallisuuden toteutumiseen (Hart 1992, 12).

2.2 Lasten osallisuus päiväkodin arjessa

Päiväkodin arjessa osallisuuden toteutuminen on lähtee aivan perusasioista; Otetaanko lapset mukaan suunnitteluun ja tekemiseen? Onko päiväkodin oppimisympäristö sellainen, että lapsilla on pääsy materiaaleihin ja saavatko he käyttää niitä vapaasti? Miten pienryhmätoiminta toteutuu ryhmässä, jotta kaikkien lasten ääni tulee kuuluviin? Voidaanko ennalta suunnitelluissa toiminnoissa joustaa, jotta lasten omille ehdotuksille voidaan tehdä tilaa? Lasten osallisuus tuo varmasti mukanaan työntekijöille tietynlaista ”turvattomuutta”, sillä lasten ehdotusten mukaan toimiminen on ennalta arvaamatonta. Lasten osallisuuden toteutuminen tuo aikuiselle vastuuta toimia sensitiivisesti lasten kanssa, ja ottaa vastaan lasten omia ehdotuksia. Aikuisen tulee myös osata luopua omista - omasta mielestään hyvistä - suunnitelmista, ja tarttua lasten tuottamiin projekteihin. Lasten osallistaminen haastaakin ennen kaikkea varhaiskasvatuksen henkilökunnan muutokselle, ja henkilökunnan tuleekin pohtia ovatko he valmiita jakamaan omaa valtaansa päätöksenteossa myös lapsille.

Osallisuus koetaan toteutuneeksi silloin, kun lapsi on tullut kuulluksi ja ymmärretyksi, sekä kun hän on saanut tehdä valintoja ja osallistua päätöksentekoon (Järvinen & Mikkola 2015, 17). Osallisuutta voi toteuttaa lähes jokaisessa arjen tilanteessa, toki jotkin päiväkodin arjet hetket ovat sellaisia, joihin lapset eivät voi vaikuttaa. Esimerkiksi ruokailujen aikataulu riippuu keittiöhenkilökunnasta ja heidän aikataulustaan, ja päiväkodin yleiset turvallisuuteen vaikuttavat säädökset ovat perustellusti aikuisten vastuulla. Lapset voidaan tottakai ottaa mukaan miettimään, miksi tietyt säännöt ovat olemassa, ja miksi ruoan valmistuksessa ja tarjoilussa menee tietty aika.

Päiväkodin arkea ei kannata suunnitella liian tiukasti, vaan lasten omille valinnoille tulee olla tilaa päivittäin. Päiväkodin arkea rajaavat esimerkiksi jo edellä mainitsemani ruokailut. Muutoin päivä tulisi suunnitella riittävän löyhästi, ja mahdollisista suunnitelmista pitäisi voida joustaa tarvittaessa. Jos esimerkiksi olisi tarkoitus jäädä sisälle iltapäivällä askartelemaan, mutta ulkona näyttää olevan kaunis ilma ja lapset haluaisivat mennä sinne tutkimaan ympäristöä, niin silloin kannattaa miettiä että pitäisikö suunnitelmassa joustaa lasten kiinnostuksen kohteiden mukaan.

Jo pienillä lapsilla on halua osallistua toiminnan suunnitteluun, sekä toteuttamiseen ja arviointiin (Turja & Vuorisalo 2017, 46-47). Usein lapsiryhmissä lapset saavat kyllä kertoa siitä, mitä haluaisivat tehdä ja havainnoimalla lapsia saadaan suunniteltua lapsia kiinnostavaa toimintaa. Usein kuitenkin aikuiset suunnittelevat toiminnan lasten toiveiden pohjalta, mutta harvoin tulee otettua itse lapsia mukaan toiminnan suunnitteluvaiheeseen. Uskoisin, että varsinkin yli 3 vuotiailla on hyvät valmiudet osallistua vaikka päiväkodin lasten suunnittelupalaveriinkin, jossa voitaisiin yhdessä miettiä esimerkiksi uusia projekteja, sekä mitä asioita niissä halutaan tutkia ja toteuttaa.

Päiväkodin oppimisympäristön tulisi olla sellainen, että lapsilla on esteetön pääsy kaikkiin turvallisiin materiaaleihin; esimerkiksi kyniin, papereihin, leluihin, peleihin ja kirjoihin. Lapsille olisi myös hyvä opettaa, missä mikäkin tavara sijaitsee ja että ne tulee palauttaa oikealle paikalle, jotta seuraavakin lapsi ne löytäisi. Lasten tietoisuus tavaroiden sijainnista helpottaa heidän valinnanvapauttaan tehdä heitä kiinnostavia asioita päiväkodissa (Kettukangas & Härkönen, 2014). On myös tärkeää, että lapset ylettävät itse ottamaan tarvittavat materiaalit ilman aikuisen apua. Aikuiselta vaaditaan myös sietokykyä siinä, että lapsilla on luontainen halu tutkia ympäristöä ja aloittaa toimintaa ilman aikuisen ohjausta (Leinonen 2014, 75). Aikuisen tehtäväksi jää opettaa lasta tavaroiden oikeanlaisessa käsittelyssä lapsilähtöisesti. Lasta saattaa esimerkiksi kiinnostaa rummun paukuttaminen pikkuautolla. Kasvattajan vastuulle jää tässä tapauksessa ohjata lasta soittamaan soitinta oikealla tavalla sen sijaan, että ottaisi rummun kokonaan pois. Tilanne voidaan aikuisen toimesta ohjata rummunsoiton musiikkihetkeksi, johon saattaa haluta osallistua muitakin lapsia.

Lapsen osallisuuden toteutumista tulisikin miettiä päiväkodin arjen jokaisessa tilanteessa. Suurin haaste siinä on varmasti työntekijöiden oman työtavan muuttaminen siihen suuntaan, että lapsillakin olisi valtaa toiminnan päättämisessä. Myös oppimisympäristön suunnitteluun tulisi käyttää aikaa, jotta se osaltaan tukisi lasten osallisuuden toteutumista.

3 HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Varhaiskasvatusta ei voi toteuttaa ilman huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Huoltajien vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä on suuri, jonka takia hyvän suhteen luominen huoltajien kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Vuorovaikutusta tapahtuu päivittäin lapsen haku- ja tuomistilanteissa, sekä lasta koskevissa keskusteluissa.

Tässä kappaleessa avaan huoltajuuden määritelmää, sekä sitä mitä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarkoittaa käytännössä. Tähän opinnäytetyöhön huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö liittyy siten, että vastauslomakkeet ovat täysin huoltajien täyttämiä ja niissä on kysytty heidän mielipiteitään osallisuudesta.

3.1 Huoltajuuden määritelmä

Ennen huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä käytettiin sanaa kasvatuskumppanuus. Uudistuneessa Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016) kasvatuskumppanuus-määritelmä korvattiin huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Opinnäytteeseeni valitsin tämän määritelmän uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan.

Laki määrittelee lapsen huoltajaksi sellaisen tai sellaiset henkilöt, jotka ovat joko lapsen vanhemmat, tai sellaiset henkilöt joille lapsen huolto on uskottu. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 3§) Lapsen huoltajaksi määritellään automaattisesti lapsen synnyttänyt äiti, sekä hänen mahdollinen aviopuolisonsa. Mikäli vanhemmat eivät ole avioliitossa keskenään, on lapsen huollosta tehtävä kirjallinen sopimus. Huoltaja on siis lapsen juridinen huoltaja ja huoltajia voi olla useampia. Sateenkaariperheissä huoltajia saattaa olla useampi kuin kaksi, esimerkiksi lapsella saattaa olla kaksi äitiä ja yksi isä huoltajina.

Lapsen huoltajilla on lain mukaan ensisijainen vastuu lapsen asianmukaisesta hoidosta ja kasvatuksesta. Huoltaja vastaa siitä, että lapsen kasvuympäristö on turvallinen ja virikkeellinen, sekä lapselle on mahdollistettava koulutus. Lapsen kasvua ja itsenäistymistä

tulee tukea, sekä lapsen tulee saada turvaa ja hellyyttä, sekä ymmärrystä. (8.4.1983/361 1§) Vaikka lapsen huoltajilla onkin selvä vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, on myös esimerkiksi päivähoidolla tärkeä rooli lapsen elämässä. (Böök, M-L. & Mykkänen, J. 2017, 75)

3.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Päivähoidossa työskentelevät työntekijät kohtaavat päivittäin lapsien huoltajia, sekä ovat vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Huoltajia kohdataan yleisimmin aamuisin lapsia tuodessa päiväkotiin, sekä iltapäivisin kun lapsia haetaan päiväkodista kotiin. Lisäksi huoltajille järjestetään muun muassa vanhempainiltoja, sekä perheille tarkoitettuja juhlia sekä he osallistuvat lasten varhaiskasvatussuunnitelman tekoon yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Koska huoltajia nähdään päivittäin, tulee hyvän suhteen luomiseen käyttää aikaa jotta yhteistyö olisi avointa ja toimivaa.

Huoltajien ja työntekijöiden yhteistyö perustuu lapsen tarpeisiin (Böök & Mykkänen, 2017). Niin työntekijöille, kuin huoltajille on tärkeää tukea lapsen kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyön avulla voidaan yhdessä sopia keinoista ja toimintatavoista, joilla lapsen kasvua tuetaan. Esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa luodessa huoltajilla on mahdollisuus keskustella työntekijöiden kanssa niistä asioista, joita he toivovat lapsen hoidossa ja kasvatuksessa painotettavan. Huoltajat voivat myös kertoa tavoista, joilla he kotona pyrkivät tukemaan lasta. Toimiva yhteistyö turvaa lapsen hyvinvoinnin, sekä terveen kasvun (Ijäs, H. 2013, 213)

Johanna Mykkäsen ja Marja Leena Böökin mukaan huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö on parhaimmillaan aitoa kohtaamista, yhteen hiileen puhaltamista, kuuntelemista ja vuorovaikutusta. (Böök & Mykkänen, 2017) Toimivaa vuorovaikutusta ei saavuteta hetkessä, vaan siihen tulee panostaa päivittäin huoltajia kohdatessa.

Toimiva dialogi, eli kuunteleva keskustelu on yksi hyvän vuorovaikutuksen mahdollistaja. Dialogi on suoraa ja avointa keskustelua, jossa pyritään pääsemään yhteiseen tulokseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016.) Puhuttavan kielen tulee olla sellaista, että

molemmat osapuolet sitä ymmärtävät. Esimerkiksi työntekijän tulee pohtia, ymmärtääkö huoltaja mahdollisia ammattisanoja vai tuleeko huoltajalle avata sanojen merkitystä tarkemmin, jotta keskustelu olisi ymmärrettävää. Huoltajaa tulee kuunnella aidosti, eikä vain näennäisesti. Kuulluksi tulemisella on tutkitusti vaikutusta vähentämään stressiä, huolta ja hätää (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2016). Kuuntelija voi vaikuttaa jo eleillään ja ilmeillään siihen, miten kertoja - tässä tapauksessa huoltaja - kokee kuulluksi tulemisen. Peilaavalla käytöksellä, esimerkiksi matkimalla kertojan eleitä ja äännähdyksiä, sekä vastaamalla samalla sävyllä, on vaikutusta kertojalle. Sama koskee toki myös huoltajaa, sillä dialogiin tarvitaan kaksi ihmistä. Myös huoltajan tulee kuunnella aidosti, ja antaa tilaa myös työntekijän ajatuksille. Varsinkin ihan pienten lasten kohdalla huoltajien ja työntekijöiden välinen dialogi on tärkeässä asemassa, sillä lapsi itse ei osaa kertoa vielä omista tarpeistaan.

Huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen luottamus on yksi peruspilareista lapsen asioiden tukemisessa. Luottamuksen luomiseen kannattaa käyttää aikaa, ja sen kehittymiseen tarvitaan jatkuvaa vuorovaikutusta huoltajien kanssa (Ijäs 2013, 213). Kun luottamus on syntynyt, lapsen asioista voidaan keskustella avoimesti puolin ja toisin. Myös mahdolliset lasta koskevat vaikeimmatkin asiat on helpompaa ja luontevampaa nostaa esille, kun luottava suhde on luotu. Myös huoltajien on helpompaa ottaa puheeksi sellaisia asioita jotka vaivaavat heitä, mikäli he luottavat päiväkodin henkilökuntaan.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ottaa selvää siitä, miten kyselylomakkeeseen vastanneet huoltajat kokevat lapsiensa osallisuuden päiväkodissa. Tarkoituksena on myös ottaa selvää siitä, miten huoltajat kokevat osallisuuden toteutuvan tällä hetkellä ja miten he haluaisivat kehittää lasten osallisuutta tulevaisuudessa. Tähän lukuun olen koonnut opinnäytetyöni lähtökohdat ja tarkoituksen. Esittelen myös opinnäytetyöni tutkimustehtävän sekä tutkimuskysymykset. Kerron myös tutkimusmenetelmästäni ja aineiston keruusta. Lopuksi kerron aineiston analysoinnista.

4.1 Opinnäytteen lähtökohdat ja tarkoitus

Lasten osallisuus on minulle henkilökohtaisesti lähellä sydäntä, jonka takia halusin liittää opinnäytetyöni aiheen osallisuuteen. Lasten osallisuutta on myös nostettu esille uudessa Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa. Lasten osallisuuden rinnalle halusin nostaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön, sillä se on oleellinen asia lapsen kehityksen seuraamisessa ja tukemisessa. Lasten osallisuutta on tutkittu paljon haastattelemalla lapsia ja työntekijöitä, mutta huoltajien ajatuksia ja näkemyksiä on tutkittu vähemmän.

Minua kiinnostaa nähdä miten huoltajat ymmärtävät osallisuuden käsitteenä, sekä mihin asioihin he haluaisivat lastensa vaikuttavan päiväkodissa. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää päiväkodin lasten huoltajien kokemuksia ja ajatuksia, sekä toiveita lastensa osallisuudesta päiväkodin arjessa ja toiminnassa. Tarkoituksena on selvittää nykytilanne siitä, mitä mieltä huoltajat ovat nykyisestä lasten osallisuudesta, sekä selvittää mitä toiveita heillä on toiminnan kehittämistä tulevaisuudessa. Tavoitteenani on saada kerättyä sellaista tietoa, mistä olisi hyötyä niin päiväkodille, lapsille kuin lasten huoltajille koskien lasten osallisuuden toteutumista.

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on selvittää, kuinka päiväkodin lasten huoltajat kokevat lastensa osallisuuden toteutumisen päiväkodin arjessa ja toiminnassa. Tutkimuksessani selvitän sitä, mitä lasten osallisuus tarkoittaa huoltajien mielestä päiväkodissa. Selvitän myös huoltajien kokemuksen lastensa osallisuudesta tällä hetkellä, sekä heidän toivonsa osallisuuden kehittämiseksi tulevaisuudessa.

Tutkimuksessani pääosassa ovat siis huoltajien omat näkemykset, mutta muutamassa kyselylomakkeen kysymyksessä on annettu mahdollisuus myös lasten kokemuksille. Halusin kuitenkin painottaa huoltajien ajatuksia ja kokemuksia, sillä siitä on tällä hetkellä vähemmän tutkimustulosta verrattuna lasten omiin kokemuksiin.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset olivat:

Mitä lasten osallisuus tarkoittaa huoltajien mielestä päiväkodissa?

Miten huoltajat kokevat lastensa osallisuuden tällä hetkellä päiväkodissa?

Miten huoltajat haluaisivat kehittää päiväkodin toimintaa tulevaisuudessa koskien lastensa osallisuutta?

Muotoilin kyselylomakkeen niin, että saisin mahdollisimman hyvin vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tein paljon avoimia kysymyksiä, jotta vastaukset eivät olisi liian rajattuja ja jotta huoltajilla olisi mahdollisuus vastata omien sanojensa mukaan.

4.3 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi valitsin huoltajille jaettavan kyselylomakkeen (Liite 3). Kyselylomake on jokaiselle huoltajalle samanlainen. Kaikki tutkimukseen osallistuneet perheet ovat samasta päiväkodista. Jaoin kyselylomakkeen sellaisille perheille, joiden äidinkielenä on Suomi, sillä minulla ei ollut mahdollisuutta kääntää lomaketta kaikkien perheiden äidinkielelle. Äidinkielen tärkeys nousee mielestäni esille siinä, että

kysymykset tulee ymmärtää täysin jotta vastaukset vastaavat tutkimuskysymyksiin. Valitsin myös sellaiset perheet, joiden lapsi jatkaa päiväkodissa syksyllä 2018, jotta osallisuuden kehittämistä koskevat kysymykset motivoisivat huoltajien vastaamaan lomakkeeseen. Kyselylomakkeen lisäksi jaoin huoltajille erillisen infokirjeen, sekä suostumuslomakkeen tutkimukseen (Liitteet 1 & 2).

Toteutin tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Muun muassa erilaiset kyselylomakkeet, ryhmähaastattelut ja havainnointi ovat kvalitatiivisia aineistonkeruumenetelmiä. Tavoitteenani ei ollut saada niinkään isoa määrää vastauksia, vaan laadullisesti hyviä ja kehittäviä kokemuksia ja ideoita kehittävässä näkökulmassa. Kyselylomakkeessa on 14 erilaista kysymystä, joista 10 on avoimia kysymyksiä, joihin huoltajat saivat vastata omin sanoin. 2 Kysymyksistä on pohjatietoja varten ja yhdessä kohdassa on 6 monivalintakysymystä. Pyrin muotoilemaan kysymykseni selvästi, jotta vastaaminen niihin olisi helppoa.

4.4 Aineiston analysointi

Saatuani vastauslomakkeet takaisin, luin ne kaikki läpi moneen kertaan, jonka jälkeen kirjoitin vastaukset puhtaaksi tietokoneella. Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen jaoin kysymykset teemoittain sen mukaan, miten olin muodostanut tutkimuskysymykseni. Teemoja tuli yhteensä kolme, joissa jokaisessa on useampi kysymys. Tarkoituksena oli myös analysoida aineiston teemojen mukaan. Teemoja olivat: huoltajien kokemukset osallisuudesta päiväkodissa, huoltajien kokemukset nykytilanteesta, sekä huoltajien näkemyksiä osallisuuden kehittämisestä tulevaisuudessa. Jaoin teemat itselleni paperille numeroittain yhdestä kolmeen, apuna käytin tekemääni kyselylomaketta. Jaottelin kyselylomakkeen vastaukset teemojen mukaan. Analysointimenetelmänä käytin laadullista sisällönanalyysiä.

Kyselylomakkeesta ei voi tunnistaa vastaaja, sillä en pyytänyt siihen esimerkiksi nimeä tai muita tunnistetietoja. Myös päiväkodin nimi on tässä opinnäytteessä salaista tietoa. Kaikkiin kysymyksiin ei oltu vastattu kaikissa lomakkeissa, mutta en nähnyt tarpeelliseksi hylätä näitä lomakkeita sillä ne olivat muutoin sisällöltään analysointikelpoisia.

Lomakkeissa oli pääosin vastattu kaikkiin kysymyksiin, joten prosentuaalisesti ajateltuna lomakkeissa oli riittävästi tietoa analysointia varten. Johtopäätökset- kappaleessa yhdistän vastauslomakkeiden analysointia teoriapohjaan viitaten.

5 HUOLTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSA OSALLISUUDESTA PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyöni kyselylomakkeeseen vastasi 6 eri perhettä. Suurimmalla osalla vastaajista lapsi/lapset ovat olleet päiväkodissa hoidossa yli 2 vuotta. Kaikilla vastaajilla lapsi/ lapset ovat olleen päiväkodissa hoidossa ainakin vuoden. Lisäksi valtaosalla vastaajista on päiväkodissa hoidossa 2 lasta, yhteensä laskettuna vastaajien lapsilukumäärä on 10.

Kyselylomakkeessani on sekä väittämiä, että avoimia kysymyksiä (Liite 3). Avaan tässä luvussa väittämien tulokset numeerisesti ja avoimista kysymyksistä liitän huoltajien suoria vastauksia. Vastaukset olen teemoitellut opinnäytetyöni tutkimuskysymysten mukaan; huoltajien ajatuksiin osallisuudesta, kokemuksiin nykytilanteesta, sekä huoltajien toiveisiin osallisuuden kehittämiseksi tulevaisuudessa.

5.1 Huoltajien ajatuksia osallisuudesta

Osallisuus käsitteenä saattaa olla joillekin vielä vieras, joten kysyin yhtenä monivalintaväittämänä ”*Lapsen osallisuus on minulle vieras käsite*”. Lomakkeeseen vastanneista 83% oli täysin eri mieltä väittämän kanssa ja 17% vastanneista oli vastannut numeron 2, eli lähes täysin eri mieltä. Voin siis olettaa, että kyselyyn vastanneet ovat tienneet mitä osallisuus käsitteenä tarkoittaa. Lisäksi kaikki vastanneista pitivät lasten osallisuutta tärkeänä.

Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että lasten mielipiteitä tulee kuunnella toiminnan suunnittelussa. Vain yksi vastaajista on sitä mieltä, ettei lapsia tarvitse kuunnella toimintaa suunniteltaessa. Puolet vastaajista oli lisäksi sitä mieltä, että kaikkia lasten ehdotuksia ei tule toteuttaa. Yksi vastaajista oli täysin sitä mieltä, että kaikki ehdotukset on toteutettava, muutama vastasi siltä väliltä. Tämä väittäjä jakoi eniten vastaajia, eikä yhtenäistä kantaa väittämään ollut.

Kyselylomakkeessa kysyin huoltajilta, mitä lasten osallisuus heidän mielestään tarkoittaa. Huoltajat saivat vastata kysymykseen omin sanoin, ja suurin osa painottikin lasten mielipiteiden kuuntelua ja toiveiden toteuttamista.

”Lasten mielipiteitä eri asioista kysytään lapsilta (Tasapuolisesti, ei vain ”huutoäänestyksellä”, joissa suulaimmat ”voittavat”) heille annetaan tarvittaessa vaihtoehtoja, mielipiteet otetaan aidosti huomioon toiminnan suunnittelussa.”

”Lasten ideoita ja mielipiteitä kuunnellaan ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.”

”Mielipiteiden kysymistä, keskustelua, toiveiden kuuntelua.”

Huoltajat kokevat siis tärkeänä sen, että päiväkodin henkilökunta selvittää lasten omia mielipiteitä ja toiveita toiminnan suunnittelussa. Yksi vastaajista painotti myös sitä, että huutoäänestyksellä tehtävät kyselyt eivät ota huomioon kaikkien lasten mielipidettä, sillä hiljaisemmat jäävät siinä helposti äänekkäimpien lasten ”alle”.

Huoltajat nostivat myös osallistumisen toimintaan ja yhdessä tekemisen tärkeäksi osaksi osallisuutta. Myös toiminnan suunnitteluun osallistuminen on huoltajien mielestä osa osallisuutta.

” Lapsi saa itse valita mitä tekee tai on tekemättä. Osallistua suunnitteluihin.”

” Lapsi pääsee tekemään mukaan asioita esim. tehdään salaattia ruualle tms. Lapsella voisi olla oma ”vastuutehtävä”. Annetaan lapsen tehdä itse sallittujen rajojen/ ohjeiden/ sääntöjen puitteissa.”

” Yhdessä tekemistä!”

Eräs vastaajista nosti esille myös sen, että lapsen tulee saada valita osallistuuko vai eikä toimintaan. Eli kuten osallisuuden teoria osuudessa itsekin nostin esille, myös kieltäytymisen toiminnasta on osa osallisuutta. Huoltajien vastaukset olivat yhteneväiset myös väittämässä, sillä he kokivat myös väittämien mukaan osallisuuden olevan niin toiminnan suunnitteluun, kuin itse toimintaan osallistumista. Huoltajien mielestä lapsilla tulee olla

myös mahdollisuus valita vaihtoehtoista, mihin osallistuvat. Kaiken kaikkiaan huoltajilla oli melko yhteneväinen kanta siitä, mitä osallisuus heidän mielestään tarkoittaa.

Kysyin huoltajilta myös siitä, mihin asioihin he haluaisivat lasten voivan vaikuttaa päiväkodin arjessa. Suurin osa vastaajista oli sietä mieltä, että lapsilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa omiin leikkeihin ja retkiin, sekä esimerkiksi askarteluihin ja liikkumiseen.

”Millaisia aikuisten ohjaamia toimintoja tehdään; tehdäänkö retkiä ja millaisia”

”Tekemiseen välttämättömien toimenpiteiden ulkopuolella; leikkimiseen, piirtämiseen, askarteluun, pelaamiseen, liikkumiseen - mitä milloinkin haluaa tehdä ja millaisella porukalla (yksin/ryhmissä).”

”Lapsen omaan leikkiin ja yhteiseen tekemiseen.”

Vastaajat olivat selvästi sitä mieltä, että koko päiväkodin päivärytmiä ei tule muuttaa lasten toiveiden mukaisesti, mutta päivän sisällä tehtäviin asioihin lapsillakin tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa omilla mielipiteillään ja osallistumisellaan, myös toiminnan suunnittelussa huoltajat toivovat lasten olevan mukana. Vastauksissa tuli myös ehdotus siitä, että esimerkiksi käyttäytymissäännöt voisi tehdä lasten kanssa yhdessä. Huoltajilla on selvästi tässä kysymyksessä yhteneväinen kanta siitä, mihin asioihin he haluaisivat lastensa voivan vaikuttaa.

Kysyin huoltajilta myös mihin asioihin lapsilla ei tulisi olla päätäntävaltaa päiväkodissa. Moni vastaajista oli sitä mieltä, että lapsilla ei tule olla vaikutusmahdollisuutta päiväkodin perusrutiineihin, eli esimerkiksi syömiseen ja nukkumiseen. Huoltajilla oli selvä näkemys siitä, että päiväkodissa on tietyt struktuurit joita tulee noudattaa, mutta niiden ulkopuolella on oltava löyhää tilaa lasten omille toiveille.

” Perusrutiineihin, aikatauluihin, ruokiin.”

” Nukutaanko päiväunia, syödäänkö ruokaa jne.”

”Mitä välttämättömiä toimenpiteitä tehdään ja milloin: ruokailuajat, hygienia, turvallisuus. Myös pienillä päiväunet”

Myös turvallisuus nostettiin esille vastauksissa. Huoltajat selvästi pitävät tärkeänä sitä, että lasten turvallisuus tulee olla työntekijöiden vastuulla.

”Turvallisuuteen liittyviin asioihin. Tiettyihin sääntöihin. (Turvalliset rajat oltava)”

Huoltajien mielestä myös leikkikavereiden valinta on sellainen asia, johon työntekijöiden tulisi puuttua. Lasten ei tulisi huoltajien mielestä saada aina leikkiä samojen kavereiden kanssa, ja työntekijöiden tulisi tarkkailla, ettei kukaan lapsi jää ulkopuolelle leikeistä.

”Ei aina leikittäisi samojen kavereiden kanssa ohjatuissa leikeissä/peleissä.”

”liiallinen kaverien valikointi tai joidenkin jättäminen ulos porukasta.”

Vastauksissa oli paljon yhtäläisyyksiä lomakkeiden kesken. Huoltajilla on selvä ajatus siitä, että päiväkodin arjessa ihan kaikkeen lapsilla ei ole mahdollisuutta tai tarvetta vaikuttaa.

5.2 Huoltajien kokemuksia nykytilanteesta

Selvitin kyselylomakkeen avulla myös huoltajien mielipiteitä lasten osallisuuden toteutumisesta tällä hetkellä. Kysyin heidän mielipidettään asiasta niin väittämän kuin avointen kysymysten avulla.

Kyselylomakkeen väittämien perusteella vastaajista yksi on täysin tyytyväinen lasten nykyisiin vaikuttamismahdollisuuksiin. Kolme vastaajaa on lähes tyytyväisiä ja kaksi vastaajaa siltä väliltä. Kukaan vastaajista ei ole täysin tyytymätön nykyiseen tilanteeseen.

Selvitin kyselylomakkeella, mihin asioihin huoltajat ovat tällä hetkellä tyytyväisiä koskien lasten osallisuutta päiväkodissa. Vastauksissa huoltajat kertoivat monia asioita, joihin ovat tyytyväisiä. Yksi vastaajista on tällä hetkellä kaikkeen tyytyväinen, muut vastaajat kertoivat tarkemmin mihin asioihin he ovat tyytyväisiä.

”Kaikkeen tyytyväinen. Lapsi viihtyy päiväkodissa. Hyvät hoitajat ja kivat kaverit.”

Toinen hyvin tyytyväisen oloinen vastaus kertoo siitä, että lapsella on aidosti mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeensa päiväkodissa. Lapsi oli vastauksen mukaan ollut vastahakoinen menemään päiväkotiin, koska ei pidä siellä laulettavista lauluista. Lapsen huoltaja oli sitten sanonut lapselle, että voi pyytää muuta laulua ja näin lapsi oli tehnytkin, ja lapsen mieli oli parantunut.

”Lapsi voi oikeasti vaikuttaa päiväkotiarkeensa, esimerkiksi joskus lapsi tuskaili ettei halua mennä päiväkotiin kun siellä lauletaan ihan tyhmiä lauluja. Vastasin lapselle että pyydä että laulettaisiin välillä jotain muuta. Heti tuli parempi mieli, ja lauluhetkelläkin oli laulettu jotain muuta.”

Tässä esimerkissä lapsi on kuitenkin tarvinnut huoltajan tukea oman mielipiteensä esille tuomiseen, mutta onneksi lapsen mielipide on tullut esille tuen avulla. Muutamassa muussa esimerkissä lapset ovat saaneet itse päättää leikeistään, ja juurikin leikkien valinnassa huoltajat ovat vastanneet olevansa tyytyväisiä. Myös leikkikaverin valintaan lapset saavat vaikuttaa itse.

”Lapsilla on valinnanvapautta koskien leikkejä, ja siinä että voi viedä omia leluja.”

”Saa olla osallisena oman ryhmän ja myös toisen ryhmän kanssa. Saa toimia yksin, parin tai ryhmän kanssa. Valita mieleisiä leikkejä ja puuhaa.”

Yksi vastaajista vastasi myös, että on tyytyväinen lasten mahdollisuuksiin osallistua arjen eri toimintoihin. Hän kuitenkin mainitsee, että toiminnot ovat hoitajien keksimiä, eivätkä lapset ole olleet tästä päätellen mukana toiminnan suunnittelussa, vain osallistumassa toimintoihin.

”Hoitajat ovat keksineet paljon tekemistä missä lapsi on päässyt osallistumaan ”oikeisiin” juttuihin kuten leipominen, pilkkominen, lapset siivoavat leikit, saavat palauttaa astiat ruokakärryyn jne.”

Kysyin lomakkeella myös, miten lasten osallisuus näkyy päiväkodissa. Pyysin vastaajia myös antamaan käytännön esimerkkejä osallisuuden näkymisestä. Huoltajien vastauksista näkyy se, että lasten mielipiteitä on kuunneltu ja toimintaa on toteutettu myös lasten mielipiteiden pohjalta.

”On toteutettu lasten toiveita joistakin tekemisistä.”

”Lasten suosikkibiisiä oli kuunneltu ja diskoiltu sen tahtiin. Päiväkotimatalla löytynyt mato laitettiin mullan kanssa purkkiin ja tutkittiin sitä myöhemmin yhdessä.”

”Kuunnellaan ja toteutetaan toiveita esim retkistä, tekemisestä, teemoista. mm. naamiaiset, levyraati..”

Vastausten perusteella lapsia kuunnellaan, sekä heidän toiveidensa ja kiinnostuksenkohteidensa perusteella suunnitellaan toimintaa. Lapset ovat päässeet vastausten perusteella vaikuttamaan retkiin ja tapahtumiin, esimerkiksi naamiaisiin ja levyraatiin.

Vastauksissa nousi esille myös oman leikin valitseminen, ja leikkikaverin valinta itsenäisesti.

”Leikki- tai pelihetkiä oman päätöksen mukaan.”

”Lapsi saa valita leikkimiskavereita ja pisteitä missä on.”

Vastausten perusteella lapset saavat päättää mitä leikkivät ja kenen kanssa. Yhdessä aikaisemmin viittamassani vastauksessa mainittiin kuitenkin toive huoltajilta, ettei aina leikkittäisi samojen kavereiden kanssa.

Yksi vastanneista nosti esimerkiksi myös päiväkodin keittiön kanssa tehtävän yhteistyön leipomisen kautta. Vastauksesta ei voi kuitenkaan päätellä, ovatko lapset toivoneet leipomista, vai onko lapset otettu mukaan osallistumaan toimintaan.

”Lapset ovat päässeet leipomaan kun on ollut tulossa joku tapahtuma päiväkotiin.”

Niin kutsuttu vapaa leikki oli vastausten mukaan lasten päätettävissä; mitä leikitään ja missä leikitään. Myös ulkona tapahtuva leikki on vastausten mukaan lasten säädeltävissä.

”Olen huomannut, että lapset ainakin saavat ns. vapaana leikkiaikana hyvin vapaasti päättää, mitä haluavat tehdä. Samoin päiväkodin pihalla leikittäessä.”

Huoltajien vastauksissa esimerkeissä mainitut asiat olivat pääasiassa sellaisia, että lapset saavat valita omat leikkinsä ja he saavat kertoa mielipiteitä joiden pohjalta toimintaa suunnitellaan. Vastauksissa ei käynyt kuitenkaan ilmi, saavatko lapset osallistua miten paljon itse toiminnan suunnitteluvaiheeseen. Huoltajat ovat kuitenkin vastausten perusteella tyytyväisiä siihen, että lapset saavat olla osallisena arjen erilaisiin tilanteisiin.

Pyysin myös huoltajia pohtimaan yhdessä lasten kanssa, missä asioissa lapset ovat päässeet päättämään, mitä tehdään ja miten tehdään. Lastenkin vastauksissa näkyy, se että omiin leikkeihin lapsilla on suuri päätäntävalta. Päivän kulkuun taasen ei lapsilla ole vaikutusmahdollisuuksia lasten mukaan.

” Saa päättää mitä leikitään, vai piirretäänkö esimerkiksi ja saa päättää kenen kanssa leikkii.”

”On saanut päättää mitä leikitään ja lauletaan, ja kuulemma senkin mitä syödään.”

”Lapsen mielestä aikuiset päättää hyvin pitkälti päivän ohjelmaa ja kulkua.”

Näissäkään vastauksissa ei tule esille sitä, saavatko lapset vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, vai onko toiminnan suunnittelu aikuisten tekemää. Yhdessä esimerkissä lapset olivat kuitenkin toivoneet, että pääsisivät kävellen katsomaan missä jokainen asuu ja sitten he olivatkin tehneet kävelylenkin päiväkodissa koteihin. Lapset olivat myös toivoneet teatteriesitystä, ja sitten he olivat päässeet katsomaan Röllä.

”Ovat toivoneet teatteriesitystä ja pääsivät teatteriin katsomaan Röllä. Ovat toivoneet käydä kävelemässä katsomassa missä kukin asuu ja tekivät kävelylenkin.”

Lasten omista vastauksissa näkyy sama asia kuin huoltajien vastauksissa; lapset pääsevät vaikuttamaan omiin leikkeihinsä ja esimerkiksi askarteluihin, mutta lasten osallisuutta toiminnan suunnittelussa ei tule ilmi.

5.3 Huoltajien toiveita osallisuuden kehittämiseksi tulevaisuudessa

Halusin ottaa kyselylomakkeen avulla myös kehittävän kannan koskien lasten osallisuudesta tulevaisuudessa. Kysyin huoltajien ajatuksia siitä, missä asioissa lasten osallisuutta tulisi lisätä, ja miten lasten mielipiteitä saataisiin paremmin esille.

Neljä kuudesta vastaajasta on joko täysin samaa mieltä, tai melkein samaa mieltä väittämän ”Lasten osallisuutta tulisi lisätä päiväkodissa” kanssa. Kaksi vastaajista vastasi numeron 3, eli siltä väliltä. Jokainen vastaaja kokee kuitenkin osallisuuden lisäämisen jollain tasolla tärkeäksi. Vanhempien vastaus tukee siis myös valtakunnallista linjausta lasten osallisuuden lisäämiseksi. (Opetushallitus 2016)

Yksi vastaajista ei keksinyt mitään muutettavaa, ja yksi vastaajista ei vastannut kysymykseen: ”Mitä asioita toivoisitte kehitettävän tulevaisuudessa lasten osallisuuteen liittyen?”. Muut vastaukset antoivat vinkkejä toiminnan muuttamiseen tulevaisuutta ajatellen. Useampi vastaajista vastasi, että toivoisivat tulevaisuudessa enemmän lasten mielipiteiden ja toiveiden kuuntelua ja kyselyä siitä, mitä lapset haluaisivat tehdä. Vastausten perusteella juurikin vaikuttamaan pääseminen on lapsille tärkeää päiväkodissa.

”Ehkä lapsilta voisi tietyin väliajoin kysellä toiveita tekemisen ja kiinnostuksen kohteita ja toteuttaa niitä yksi kerrallaan.”

”Tasapuolisuus; lapsille tunne vaikuttamisesta”

”Juuri tuo kysely lapsilta, mitä haluaisivat tehdä. Lapsi voisi tuntea itsensä tärkeäksi kun saa osallistua asialliseen päätöksentekoon. Ei mitätöidä toiveita.”

Yksi vastaajista toivoi myös lapsille mahdollisuuksia vaikuttaa päivärytmin sisällä toiminnan ajoitukseen;

”mahdollisuutta vaikuttaa milloin on yhteistä tekemistä kuten laulu- ja jumppahetkiä ja mitä niihin sisältyy, mutta kuitenkin huomioiden erilaisten virikkeiden ja tekemisten esittelyä lapsille.”

Lapsilla olisi siis hyvä olla mahdollisuuksia tuoda omia mielipiteitään esille paremmin, ja myös päivärytmiin olisi hyvä saada vaikuttaa. Työntekijöiden tulee kuitenkin varmistaa, että toiminta on monipuolista ja että lapsille taataan uusia kokemuksia omien toiveiden lisäksi.

Kysyin huoltajilta myös; ”Millä keinoin lasten mielipiteiden/ toiveiden esilletuloa voitaisiin parantaa päiväkodissa?” Vastaajat olivat hyvin samalla linjalla vastauksissaan. Moni vastaajista oli sitä mieltä, että lapsilta tulisi kysellä toiveita ja lapsia tulisi kuunnella myös arjessa. Myös ujoille ja hiljaisemmille lapsille tulisi antaa hetki omien toiveiden esilletuomiseksi.

”Kyselemällä ja kuuntelemalla. Jos antaa aikaa yksilöllisesti voi ujoimmat ja hiljaisemmatkin uskaltaa kertoa mielipiteitä”

”Lapsille ei varmaankaan tule kaikkea mieleen kysyttäessä niin olisi tärkeää myös kuunnella lapsia arjen askareiden lomassa ja poimia sieltä vinkkejä.”

Yksi vastaajista pohti, että lapset eivät välttämättä tiedä että heidän toiveitaan voitaisiin kuunnella ja toteuttaa. Vastaajan mukaan toiveeseen tulisi tarttua ja lasta tulisi kehua, ja toiveita tulisi toteuttaa kun on mahdollista. Yksi vastaajista oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen, eikä kertonut kehitysideoita.

Kysyin huoltajilta myös sitä, miten henkilökunta ja huoltajat yhdessä voisivat parantaa lasten osallisuutta. Tämä kysymys taisi olla hieman epäselvä, tai sitten vastaukset olivat vähän vajaita. Muutamassa vastauksessa en ollut ihan varma, mitä vastaaja oli tarkoittanut vastauksellaan:

”Jos on aikaa niin annetaan lapsen tehdä itse”

”Aktiivisesti kyselemällä, rohkaisemalla”

Voi olla mahdollista, että yllä olevissa vastauksissa on tarkoitettu sitä, että niin kotona kuin päiväkodissa lapsen tulisi antaa tehdä asioita itse, ja lasta tulisi rohkaista ja kysellä aktiivisesti häntä kiinnostavista asioista. Tätä ei kuitenkaan suoranaisesti vastauksissa sanota, joten en voi täysin päätellä mitä vastaaja on näillä tarkoittanut.

Vastaajat ehdottivat myös yhteistyön lisäämistä, esimerkiksi lasta tuodessa tai hakiessa tehtävällä keskustelulla, tai sitten erikseen pidettävällä keskustelulla, jossa lapsikin olisi mukana. Vastaajat pitivät selvästi tärkeänä työntekijöiden kanssa tehtäviä keskusteluhetkiä.

”Voisi ehkä olla keskusteluja missä myös lapsi on mukana. Keskustella miten päikyssä menee mikä on kivaa ja mikä ei ja näiden pohjalta mieltä ratkaisuja.”

”Jutellaan lasta viedessä ja hakiessa mitkä asiat lapsella on ollut kotona mielessä ja mitä päiväkodissa on lapsen kanssa juteltu ja tehty.”

Yksi vastaajista pohti sitä, että myös kotona olisi hyvä kehua lasta mielipiteiden esille-tuomisesta, ja lapsen toiveita tulisi toteuttaa myös kotona jotta lapsi rohkaistuisi kerto-maan toiveitaan paremmin. Vastaja lisäsi myös sen, että pelisäännöt on silti oltava, ettei kaikista asioista voida joustaa lapsen päätösten mukaan.

Pyysin huoltajia vielä miettimään yhdessä lapsen kanssa, mihin asioihin lapsi itse haluaisi vaikuttaa päiväkodissa. Kaksi vastaajista ei vastannut mitään, tässä voi olla syynä se että välttämättä kaikki vastaajien lapset eivät ole vielä sen ikäisiä, että pystyisivät omin sanoin kertomaan mihin asioihin haluaisivat vaikuttaa. Voi myös olla, ettei lapsi ole suostunut kertomaan mitään kysyttäessä. Yksi vastaajista kertoi, ettei hänen lapsensa välttämättä tiedä että hänelläkin voi olla mahdollisuus vaikuttaa päiväkodin päivään, lapsen mielestä aikuiset päättävät kaikesta.

”hän sanoi toistuvasti että aikuiset päättävät milloin on musiikkihetki, lauluhetki, satu-hetki, jumppahetki yms. Hän ei taida osata kuvitella muita mahdollisuuksia.”

Kolme vastaajaa kertoivat enemmän asioista, joihin lapsi tai lapset haluaisivat vaikuttaa. Varsinkin retket ovat lapsille mieluisia vastausten perusteella, ja niitä lapset haluaisivat enemmän ja retkiä olisi lasten mielestä mukavaa tehdä erilaisiin paikkoihin:

”Haluaisi myös vaikuttaa että olisi enemmän retkiä mm. museoihin, metsiin, liikuntamuoi-toihin. Voisi käydä vaikka koululla tutustumassa.”

”Ulkoiluun haluaisi vaikuttaa, eli käydä retkillä.”

”tehdä kivoja retkiä esim. HopLoppiin.”

Myös ruokaan ja leivontaan liittyvissä asioissa lapset haluaisivat vaikuttaa enemmän:

”Ruokailussa toiveruokia.”

”Maijan (huom. nimi muutettu, keittiöhenkilökuntaa) kanssa voisi mennä vaikka tiskaa-maan. Enemmän leipomista.”

Osa lapsista oli myös toivonut, ettei päiväunia tarvitsisi enää nukkua. Uusien lelujen ja kirjojen valinnassa lapset halusivat olla myös mukana. Vastauksiin varmasti vaikutti lasten ikä, sillä aivan pienet lapset eivät välttämättä osaa puhua tai eivät ymmärrä että heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lasten osallisuus on nostettu esille enenemässä määrin niin Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa (2016) kuin muissakin teoksissa. Lasten osallisuus on myös minulle henkilökohtaisesti sydäntä lähellä oleva asia, joka osaltaan vaikutti tämän opinnäytetyön aiheen valintaan. Huoltajien mielipiteiden kysyminen lasten osallisuudesta on vielä suhteellisen tutkimaton alue opinnäytetöissä, joten siksi halusin suunnata kyselylomakkeen heille. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö onkin tärkeässä osassa päiväkodin arjessa ja lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Huoltajien vastaukset olivat suurimmilta osin yhteneväisiä, joten siitä voidaan päätellä että he ovat tietoisia lasten vaikuttamismahdollisuuksista päiväkodissa. Vastaukset olivat myös positiivisia ja niistä näkyi huoltajien tyytyväisyys nykytilanteeseen. Kehitettävää silti huoltajien mielestä on, mutta nykytilanne vaikuttaa vastausten perusteella jo hyvältä.

Huoltajien vastauksista koskien osallisuutta voi päätellä, mille asteikolle heidän mielestään osallisuus sijoittuisi. Huoltajat määrittelevät lasten osallisuuden sille asteikolle, mikä on Shierin (2001) määritelmän mukaan tasolla 4, eli lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin. Huoltajat määrittelivät osallisuutta siten, että lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidät otetaan mukaan suunnitteluihin. Huoltajien määritelmä osallisuudesta oli vastauksien kesken hyvin yhteneväinen, mutta vastauksista puuttui Shierin määritelmän ylin taso 5, jossa lapset saavat valtaa päätöksentekoprosessissa. Huoltajat olivat enemmänkin sitä mieltä, ettei lapsilla tulisi olla täyttä vapautta valita päiväkodissa koko päivän tapahtumia, vaan työntekijöillä tulisi olla vastuu muun muassa turvallisuudesta ja yleisestä päivän rakenteesta, sekä toiminnan monipuolisuudesta. Huoltajat ovat kuitenkin vastausten perusteella tietoisia siitä, mitä osallisuus tarkoittaa käytännössä päiväkodin arjessa. Kaikille vastaajille osallisuus on lomakkeiden perusteella tärkeää, ja tästä päätellen osallisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota suunnitellessa päiväkodin toimintaa.

Kysyttäessä nykytilanteesta huoltajat eivät maininneet vastauksissaan lasten osallistumista toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen. Huoltajien toiveista näkyi kuitenkin se,

että he haluavat lastensa mielipiteiden ja toiveiden otettavan huomioon toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. Tämä vastaa Shierin (2001) mukaan sitä tasoa, jossa YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukainen osallisuuden vähimmäisvaatimus toteutuu. Moni vastauksista nykytilanteesta kertoo siitä, että työntekijät ovat kyllä toteuttaneet lasten toiveista ja mielenkiinnon kohteista lähtöisin olevia tapahtumia ja asioita, mutta vastauksissa ei näy sitä onko lapsia otettu mukaan toiminnan suunnitteluvaiheeseen tai toteuttamiseen. Nykytilannetta kuvaillessa yksi isoimmista lapsen päätettävissä olevista asioista oli huoltajien mukaan niin kutsuttu ”vapaa leikki”, jossa lapset ovat itse saaneet päättää missä, mitä ja kenen kanssa leikkivät. Tähän liittyen vanhempien toiveena oli myös se, ettei aina saisi leikkiä samojen kaverien kanssa, vaan että työntekijät muodostaisivat erilaisia leikkiryhmiä, jossa lapset ”joutuisivat” leikkimään muidenkin lasten kanssa.

Nykytilannetta arvioidessa vastausten perusteella on myös vastausten joukossa hyviä esimerkkejä työntekijöiden sensitiivisyydestä tarttua lasten mielipiteisiin ja havaintoihin. Hyviä esimerkkejä näistä ovat muun muassa se, kun lapsen löytämää matoa oli tutkittu päiväkodissa yhdessä ryhmän kanssa, sekä se kun lapsi oli ollut vastahakoinen menemään päiväkotiin kun hänen mielestään siellä laulettavat laulut ovat tyhmiä. Tämä asia oli ilmaistu työntekijöille, ja vastauksen perusteella lauluhetkellä oli laulettu jotain muita lauluja. Etenkin näissä vastauksissa näkyy se, että työntekijät ovat kuunnelleet lapsia ja reagoineet nopeasti lasten esille tuomiin ajatuksiin ja hyödyntäneet näitä ajatuksia toiminnan suunnittelussa. Arvelen myös huoltajien arvioidessa lasten osallisuuden nykytilannetta vaikuttavan, etteivät huoltajat ole näkemässä päiväkodin arkea muutoin kuin lasta tuodessa ja hakiessa. Heiltä saattaa jäädä näkemättä sellaisia pieniä lasten osallisuutta lisääviä asioita, jotka taas työntekijät tiedostavat ja huomaavat. Tässä nouseekin esille huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys, sillä sen avulla työntekijät voivat kertoa huoltajille lapsen päivän kulusta tarkemmin.

Huoltajat olivat yhtä mieltä nykyisten linjausten mukaan siitä, että osallisuutta tulisi lisätä päiväkodeissa. Kaikille vastaajille osallisuus näkyi tärkeänä asiana, joten voidaan päätellä että osallisuuden lisäämiselle on huoltajilta vahva tuki. Huoltajat toivat vastauksissaan ehdotuksia myös siitä, että lasten osallisuutta tulisi pohtia jo kotona, sekä antaa jo kotona mahdollisuuksia vaikuttamiseen tietyissä määrin. Osallisuus ei siis ole huoltajien mielestä rajoittunut vain päiväkotiin, vaan myös huoltajat itse ottavat lasten osallisuuden lisäämisestä vastuuta itselleen.

Huoltajat ovat vastausten perusteella sitä mieltä, että työntekijöillä tulee olla silti vastuu siitä, että toiminta on mahdollisimman monipuolista vaikka lasten mielipiteitä huomioitaisiinkin enemmän. Huoltajat toivovatkin, että lapset saisivat uusia kokemuksia päiväkodissa ja oppimiskokemuksia. Lapsilla tulisi olla kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön, esimerkiksi mitä jumpassa voitaisiin tehdä tai lauluhetkellä laulaa. Näiden toimintahetkien järjestämisen vastuu on huoltajien mielestä kuitenkin työntekijöillä.

Lasten kuulluksi tuleminen on osa osallisuuden peruspilareita (Turja & Vuorisalo 2017), ja tätä ajatusta myös huoltajien vastaukset tukevat. Moni painottaa vastauksissaan sitä, että lapsia tulisi kuunnella ja havainnoida, sekä heidän mielipiteitään tulisi kysellä, jotta toimintaa voitaisiin suunnitella niiden mukaan. Vastauksissa näkyi myös se, että myös hiljaisemmille lapsille tulisi antaa heidän tarvitsemansa huomio, jotta hekin tulisivat kuuluviksi. Huoltajat ymmärtävät hyvin sen, että jokainen lapsi on oma yksilönsä ja kaikkien mielipiteet tulisi saada kuuluviin.

Vastauslomakkeissa kävi myös ilmi, että lapset eivät välttämättä ole tietoisia vaikuttamismahdollisuuksistaan. Osallisuuteen liittyy vahvasti se, että lapsi pystyy itse valitsemaan päivän mittaan mieluisia toimintoja, sekä lapsella tulisi olla mahdollisuus osallistua myös toiminnan suunnitteluun sekä tarvikkeiden hankkimiseen. Toisaalta osallisuuden kokeminen on lapsellekin henkilökohtainen asia, ja tästä johtuen voidaan miettiä voiko huoltaja varmasti tietää miten lapsi on kokenut tullessa osalliseksi päiväkodissa.

Huoltajien vastauksia miettiessäni pohdin myös sitä, että onko huoltajilla täysin selvä kuva lapsen päivästä päiväkodissa. Päivään liittyy paljon pieniäkin hetkiä, jolloin lapsi saattaa olla hyvinkin osallisena toiminnassa, mutta sitä hetkeä ei välttämättä tule koskaan tietoon huoltajalle asti. Uskoisin, että mitä vahvemmalla pohjalla huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on, sitä enemmän huoltajat ovat tietoisia lapsensa päivästä ja näinollen myös osallisuuden toteutumisesta.

Yhteistyön parantamiseksi huoltajat toivoivatkin lisää keskusteluhetkiä päiväkodin henkilökunnan kanssa, jotta lapsen mielenkiinnonkohteet ja muut tärkeät asiat olisivat niin huoltajien kuin päiväkodin henkilökunnan tiedossa. Keskusteluihin huoltajat toivoivat

myös mahdollisuutta ottaa lapsi mukaan, jotta lapsikin pääsisi vaikuttamaan häntä koskeviin asioihin.

Huoltajilla on melko realistiset käsitykset siitä, mihin asioihin päiväkodissa lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa. Osallisuuden toteutuminen haastaakin ennen kaikkea päiväkodin henkilökuntaa pohtimaan omaa suhtautumistaan siihen, että myös lapset on otettava mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Henkilökunnan on uskallettava luottaa siihen, että lasten ideat ovat yhtä toteuttamiskelpoisia kuin aikuistenkin. Huoltajien vastauksissa nousi tärkeitä asioita esille, joita voi varmasti miettiä jokaisen yksikön toiminnan kohdalla. Lapsen osallisuus tulisikin olla päivän läpi menevä kokemus, joka ei rajoitu vain päiväkotiin. Niin lapsen kasvu ja kehitys, kuin osallisuuskin on huoltajien ja päiväkodin henkilökunnan yhteisvastuullinen tehtävä.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa huoltajien kokemuksia lasten osallisuudesta. Halusin tuoda opinnäytetyöhöni myös kehittävän näkökulman siinä, että kysyin huoltajilta ajatuksia osallisuuden kehittämisestä tulevaisuudessa. Huoltajien mielipiteiden ja toiveiden selvittämisellä voidaan kehittää niin tutkimukseen osallistuneen päiväkodin toimintaa, sekä muidenkin yksiköiden toimintaa. Osallisuus on ollut minulle lähellä sydäntä opiskelujen alkua ajoista lähtien, ja on ollut hienoa päästä omassa työssäkin asteittain lisäämään lasten osallisuutta.

Olen työskennellyt tällä hetkellä noin puolitoista vuotta päiväkodissa opiskelujen ohessa, ja olen huomannut myös työn ohella miten tärkeää huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on päivittäisessä työssä. Tämän opinnäytteen aineisto on täysin huoltajien tuottamaa, joten huoltajat ovat päässeet osalliseksi tähän opinnäytetyöhön. Näin jälkeempäin ajatellen olisin voinut haastatella huoltajia kasvotusten kyselylomakkeen lisäksi, jolloin keskustelussa olisi voinut tulla ilmi sellaisiakin asioita, joita en lomakkeessa kysynyt.

Kyselylomakkeen tein mielestäni melko selkeäksi, ja sitä tehdessä kiinnitin erityistä huomiota kysymysten muotoiluun ja niiden ymmärtämiseen. Halusin muodostaa kysymykset mahdollisimman arkikielellä, jotta huoltajille ei tule väärinkäsityksiä siinä mitä kysymykset tarkoittavat. Muutaman kysymyksen olisin voinut jättää pois kyselylomakkeesta, mutta ainakin sain kattavasti aineistoa useammalla kysymyksellä. Halusin antaa huoltajille mahdollisimman paljon tilaa vapaalle sanalle, jonka takia suurin osa kyselylomakkeen kysymyksistä on avoimia kysymyksiä.

Kyselylomakkeen vastaukset olivat melko positiivisia, mutten voi olla täysin varma onko vastauksista jätetty negatiiviset palautteet kirjoittamatta, vai ovatko huoltajat aidosti tyytyväisiä nykytilanteeseen. Kirjoitusasusta päätellen vastauksissa on kuitenkin rehellinen ote, ja myös kehitysehdotukset ovat mielestäni toteutettavissa suurimmilta osin. Vastaukset olivat hyvin yhtäläisiä, joten uskoisin että suurin osa vastaajista oli rehellinen vastatessaan lomakkeeseen. Pohdin kuitenkin sitä, onko huoltajilla täysin selvä kuva siitä, mitä osallisuus voi parhaimmillaan olla päiväkodissa.

Opin lasten osallisuudesta paljon lisää opinnäytetyöprosessin ohella, varsinkin Shierin mallia aion hyödyntää työssäni tulevaisuudessa. Löysin myös muutaman erittäin hyvän kirjan osallisuuteen liittyen, jotka aion hankkia itselleni työn tueksi. Opinnäytetyö lisäsi varmuuttani siitä, että osallisuutta on lisättävä ja osallisuutta tulisi miettiä päiväkodissa jokaisessa arjen tilanteessa. Varsinkin omaa työskentelytapaa tulee miettiä, jotta osallisuus toteutuisi mahdollisimman hyvin. Lapsia tulisi ottaa enemmän toiminnan suunnitteluun mukaan, jo esimerkiksi askartelu-tarvikkeiden valitsemiseen ja hakemiseen varastosta. Myös tarvikkeiden hankkimiseen lapset voisi ottaa mukaan ikätason mukaan. Myös pienten lasten osallisuus on sellainen asia, johon haluaisin kiinnittää huomiota, sillä he eivät välttämättä osaa itse vielä puhuen ilmaista mielipiteitään tai toiveitaan. Heidän kanssaan havainnointi onkin suuressa roolissa.

Sosionomin näkökulmasta halusin tällä opinnäytteellä edistää lasten osallisuuden kehittämistä päiväkodeissa. Halusin myös nostaa esille huoltajien merkityksen lasten kasvun ja kehityksen tukena, sekä osallisuuden edistäjinä. Opinnäytteen avulla myös huoltajien oma ääni pääsi kuuluville, kun vastaavasti moni osallisuuteen liittyvä opinnäyte on haastatellut joko lapsia tai henkilökuntaa.

Tulevaisuudessa olisi hienoa päästä näkemään, miten osallisuus tulee kehittymään päiväkodeissa. Toivottavasti osallisuutta tutkitaan jatkossakin, ja työntekijöitä koulutetaan ottamaan se huomioon työssään. Toivottavasti myös huoltajien näkökulmaa otetaan enemmän selville, kun mietitään toiminnan suunnittelua osallisuuteen liittyen. Haluaisin myös, että kunnat antaisivat työntekijöille enemmän resursseja panostaa huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tällä hetkellä kun esimerkiksi Tampereen kaupunki on laskenut Vasu-keskusteluihin käytettävää aikaa 20 minuuttiin, mikä on todella vähän. 20 minuuttia ei voi millään riittää lapsen kasvun tukemisen suunnitteluun, vaan määrän tulisi mielestäni olla vähintään tunti yhtä toimintakautta kohden, jotta yhteistyö toteutuisi edes jotenkin. Myös lasta tuodessa ja hakiessa olisi mielestäni hyvä olla rauha kuulumisten vaihtamiseen päivittäin.

Koko opinnäytetyöprosessi oli aikaa vievä, sekä myös kuormittava tehtävänä työn ohessa. Tulevaisuutta ajatellen en enää lähtisi tekemään toista opinnäytetyötä työn ohessa. Toisaalta nyt on palkitsevaa, kun on päässyt kunnolla työelämään kiinni ennen valmistumista

koulusta. Minusta tuntuu myös, että työelämässä oleminen on tukenut myös tämän opinnäytetyön kirjoittamista ja olen pystynyt miettimään päiväkodin arjen kaikkia tilanteita oman työkokemukseni pohjalta. Olen pohtinut myös omaa toimintaani, sekä kehityskoh-
tia työhöni. Opinnäytteen avulla olen saanut paljon hyviä vinkkejä kirjallisuudesta osal-
lisuuden arviointiin ja kehittämiseen.

Lopuksi haluan vielä kiittää tähän opinnäytetyöhön osallistuneita huoltajia, sekä päivä-
kotia jossa sain tutkimukseni toteuttaa. Toivottavasti lasten osallisuutta tutkitaan ja kehi-
tetään jatkossakin.

LÄHTEET

Böök, M-L. & Mykkänen, J. 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 2017. Tampere: Vastapaino Oy.

Hart, R. 1992. Children's Participation. From Tokenism To Citizenship. Luettu 23.09.2018. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf

Ijäs, H. 2013. Iloa ja eloa kodin ja koulun yhteistyöhön. Teoksessa Lämsä, A-L. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. 2013. Bookwell Oy, 211-222.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. 1. painos. Pedatieto Oy.

Kettukangas, T. & Härkönen, U. 2014. Lasten osallisuus perustoiminnoissa. Teoksessa Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. 2014. Suomen Varhaiskasvatus ry, 96-114.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. 2014. Suomen Varhaiskasvatus ry, 16-40.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tulostettu 07.06.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. Luettu 15.09.2018. https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf

Tampereen kaupunki. 2017. Tampereen kaupungin Varhaiskasvatussuunnitelma. Tulostettu 07.06.2018. https://www.tampere.fi/tiedostot/t/D4Vtwmf8d/Tampereen_varhaiskasvatussuunnitelma_2017.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. [Nettiaineisto]. Päivitetty 14.06.2016. Luettu 11.10.2018. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla

Turja, L. 2010. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Turja, L. & Fonsen, E. (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatus ry, 30-47.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 2017. Tampere: Vastapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Kirje huoltajille

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

3.6.2018

Sosionomikoulutus

Hei!

Olen viimeisen vuoden sosionomi-opiskelija Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä teidän kokemuksistanne lastenne osallisuudesta päiväkodissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää teidän kokemuksia ja ajatuksia, sekä toiveita lastenne osallisuudesta päiväkodin arjessa ja toiminnassa. Tarkoituksena on selvittää nykytilanne siitä, mitä mieltä olette nykyisestä lasten osallisuudesta, sekä selvittää mitä toiveita teillä on toiminnan kehittämistä tulevaisuudessa.

Toteutan tutkimukseni erillisellä kyselylomakkeella johon saatte vastata kirjallisesti. Kyselylomakkeisiin vastataan nimettömästi ja ne käsitellään luottamuksellisesti. Lomakkeissa on vastausaikaa kaksi viikkoa, ja lomake palautetaan päiväkodille suljetussa kirjekuoressa. Kirjekuoren saatte vastauslomakkeen yhteydessä. Vastaukset tullaan käsittelemään ja julkaisemaan niin, ettei vastaajaa voida tunnistaa. Vastaamalla tutkimukseeni voitte vaikuttaa lastenne osallisuuden kehittämiseen tulevalla toimintakaudella. Kyselylomakkeen lisäksi pyydän teitä palauttamaan ohessa olevan suostumuslomakkeen. Palauttakaa suostumuslomake erikseen.

Yhteistyöterveisin

Elina Hautajärvi

Liite 2. Suostumuslomake huoltajille

Suostumuslomake opinnäytetyön kyselylomaketta varten

Minua on pyydetty vastaamaan oheiseen kyselylomakkeeseen, jonka tuloksia tullaan käyttämään opinnäytetyössä. Olen tietoinen opinnäytetyön aiheesta, sekä tavoitteista ja tarkoituksesta. Olen tietoinen myös siitä, että voin esittää tarkentavia kysymyksiä tutkimuksen tekijälle.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja kyselylomakkeen tietoja saa käyttää opinnäytetyössä niin ettei henkilöllisyyttäni pystytä tunnistamaan. Tiedän, että minulla on mahdollisuus perua suostumukseni tutkimukseen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Tiedostan että kaikki tutkimuksen tiedot käsitellään luottamuksellisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Tutkimukseen osallistuvan nimi

Päivämäärä

Paikka

Allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän nimi

Päivämäärä

Paikka

Allekirjoitus

Liite 3. Kyselylomake

1 (5)

Hyvä lapsen huoltaja,

toivon että vastaatte kysymyksiin rehellisesti ja ajatuksella. Laittakaa täytetty lomake oheiseen kirjekuoreen ja palauttakaa suljettu kirjekuori päiväkodille 15.06.2018 mennessä. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajaa voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Valmiissa opinnäytetyössä ei mainita myöskään päiväkodin nimeä.

Kysymykset 1-3 täytetään ympyröimällä teitä koskeva vastausvaihtoehto. Kohdat 3-x ovat avoimia kysymyksiä, joihin vastataan kirjoittamalla.

1. Montako lastanne on nykyisessä päiväkodissa hoidossa?

1 lapsi   2. 2 lasta

2. Montako vuotta lapsesi/lapsenne ovat olleet hoidossa nykyisessä päiväkodissa?

alle 1 vuoden   2. 1-2 vuotta   3. Yli 2 vuotta

3. Vastaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä mielipidettäsi kuvaava vaihtoehto.

1= täysin eri mieltä ja 5= täysin samaa mieltä.

1. Lasten mielipiteitä ei tarvitse kuunnella toiminnan suunnittelussa.	1	2	3	4	5
2. Kaikki lasten ehdotukset tulisi toteuttaa.	1	2	3	4	5
3. Lasten osallisuutta tulisi lisätä päiväkodissa.	1	2	3	4	5
4. Pidän lasten osallisuutta tärkeänä.	1	2	3	4	5
5. Olen tyytyväinen lasten nykyisiin vaikuttamismahdollisuuksiin.	1	2	3	4	5
6. Lapsen osallisuus on minulle vieras käsite.	1	2	3	4	5

4. Mitä lasten osallisuus mielestänne tarkoittaa?

---

5. Mihin asioihin haluaisitte lapsenne voivan vaikuttaa päiväkodin arjessa?

---

6. Mihin asioihin lapsella ei tulisi olla päätäntävaltaa päiväkodissa?

---

7. Millä keinoin lapsesi tuo mielipiteitään ja toiveitaan esille kotona?

---

8. Millä keinoin lasten mielipiteiden/toiveiden esilletuloa voitaisiin parantaa päiväkodissa?

---

9. Miten lasten osallisuus näkyy nykyisessä päiväkodissa? Anna halutessasi muutama käytännön esimerkki.

---

10. Mihin asioihin olette tällä hetkellä tyytyväinen koskien lastenne osallisuutta päiväkodissa?

---

11. Miten päiväkodin henkilökunta ja huoltajat yhdessä voisivat parantaa lasten osallisuutta?

---

12. Pohtikaa yhdessä lapsen kanssa: mihin asioihin lapsesi haluaisi vaikuttaa sekä osallistua päiväkodissa?

---

13. Pohtikaa yhdessä lapsen kanssa: missä asioissa lapset ovat saaneet päättää siitä, mitä tehdään ja miten tehdään päiväkodissa?

---

14. Mitä asioita toivoisitte kehitettävän tulevaisuudessa lasten osallisuuteen liittyen?

Kiitos vastauksestanne ja mukavaa kesää!